

Limneahavet • Morze Limnea • Limneameer • Лимнейское море

Litorinamagasinet

Magasinet vi alla är en del av

An illustration by Gerda Wegener in 1925. Photograph: Fototeca Storica Nazionale/Getty Images

---

Limneahavet • Morze Limnea • Limneameer • Лимнейское море

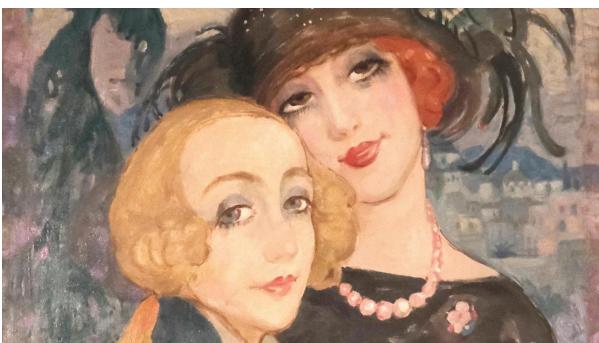

Kära läsare!

När vi började skriva denna inledningsartikel har vi märkt att nästan varje gång börjar vi med orden: *Äntligen kan vi med största stolthet presentera sjunde numret av Litorinamagasinet!* Ja, vi brukar inleda på detta sättet eftersom vi faktiskt är lika stolta över vårt gemensamma arbete varje gång! Men, kanske passar det bra att börja med ... Hmm ... *Nämen nej! Wohoo! Here we go again!* 😊

När artiklarna lämnades in kunde vi nästan direkt se en röd tråd, nämligen kvinnor! Inget konstigt med tanke på att vi firar den internationella kvinnodagen den 8:e mars. Den röda tråden har direkt koppling till vår fina omslagsbild. Tavlan målades av danska pionjären Gerda Wegener som var en symbol inom kvinnokampen för jämställdhet i Danmark. När vi började läsa om henne blev vi otroligt imponerade av hennes konst och sätt att porträttera kvinnor. I hennes konst var det inte längre män som objektifierar kvinnor utan kvinnor som ser sig själva som kraftfulla självmedvetna subjekt är något som vi tycker borde lyftas fram lite oftare.

Bild: *Les deux amies*
av Gerda Wegener (1921)

En annan viktig aspekt av kvinnornas kamp är *transgender community* som är också kopplad till nämnda tavlan. Lili Elbe, som var första transkvinnan som gick genom könsbekräftande vård åren 1930/31, var nämligen Gerda Wegeners före detta fru och ofta modell för hennes tavlor.

Tack vare skolans Östersjöprofil kan vi öka vår kunskap och uppmärksamhet för det som händer i andra profilländer. Vi måste rikta våra blickar mot andra sidan Östersjön där kvinnokampen tyvärr fortsätter, nämligen i Polen. Men kvinnornas kamp är fortfarande aktuell i andra länder i världen och lika viktig som förr. Att samtala om det är betydelsefullt och det är det minsta som vi alla kan göra på Litorina men samtidigt är det också det största som vi alla kan – att ge stöd och sina tankar till andra.

Det är det som ni gjorde när ni skrev om kvinnornas roll i yrkeslivet och utmaningarna som de har mött och fortfarande möter där. Er artikel om framtidens mat bevisar en gång till att Litorina är en folkhögskola som siktar mot framtiden å ena sidan och lever i nuet å andra sidan – konst, musik och kultur, både här på skolan och i hela Östersjöområdet. Ämnen till Litorinamagasinet har sin direkt koppling till Östersjöprofilen och lär oss om något nytt och intressant varje gång och till och med viktigt.

Tack för ett gott samarbete!

Edyta, Daria och Jona

Innehåll

Mat i Östersjön **4**

Kultur i Östersjöländer **6-7**

Hållbar konsumtion – reportage **10**

Kvinnors utmaningar i samhället **12-13**

Framtidsspaning **15-17**

Filmrecension **18**

5 Natur i Östersjöländer
Historisk händelse i Östersjöländer

8-9 Kulturliv på Litorina
Musik i Östersjöländer

11 Hållbar konsumtion – reportage
Handcraft in Blekinge

14 Båtens värld

17 Ny i landet – krönika

19 Det händer på Litorina

Foto: polkadotpassport.com

FINLAND

Maträtten heter karjalanpirakka. I den finns det deg, potatismos, vispuding och äggsmör.

Mat i ÖSTERSJÖN

Språkgrupp 1 lottade Östersjöländer och fick undersöka dess traditionella maträtter - vilka ingredienser behöver vi för att laga de. Här beskriver vi några av dem.

BELARUS

En vanlig rätt är draniki, som är en belarusisk raggmunk på riven potatis. Köträtter, som också är vanliga, serveras ofta tillsammans med potatis och grönsaker som morötter, vitkål, som ofta tillreds i speciella stenkärl. Köttet är ofta salt fläskkött som skivats och kryddats med lök och vitlök.

Foto: polkadotpassport.com

RYSSLAND

Denna maträtt heter pasha. För att laga den behöver man smör, vispgrädde, socker, färskost och ägg.

Foto: oetker.se

LITAUEN

De heter zeppelinare dvs. potatispannkakor med olika fyllningar: fläsk, ost eller svamp.

Foto: wikipedia.org

Nordpolen

Vi vill berätta om Nordpolen. Vi har inte varit där men de säger att det är väldigt vackert där. Det är mycket snö och lite sol.

Från 21 mars till 23 september finns det midnattssol. Polarnatten kommer efter en 32 timmar lång solnedgång. Det börjar med halvmörker, dagsljuset försvinner för sex veckor, därefter kommer tre månaders totalt mörker, och sedan kommer en sex veckor lång gryning innan solen går upp igen.

Även soluppgången tar 32 timmar. Då bor enorma isbjörnar och det vackra norrskenet lyser.

Detta är coolt! Vi inbjuder alla att besöka Nordpolen!

Text: Deltagare från Språkgrupp 2

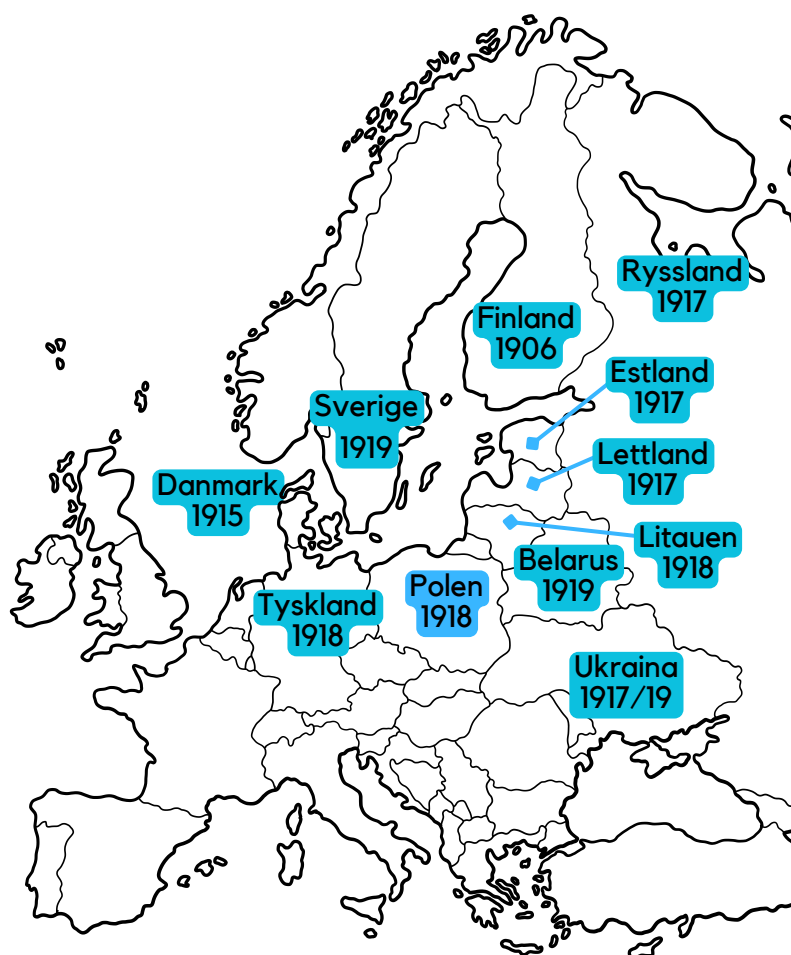

Bild: canva.com

Kvinnlig rösträtt i Östersjöländer

Kvinnor i länderna som ingår i Östersjöprofilen fick inte rätt till att rösta i nationella val samtidigt. Visste du att kvinnor i Finland fick rösta tretton år tidigare än i Sverige?

Vi från redaktionen tog en närmare titt på dessa historiska år.

Kultur i Östersjön

Polen

De fem historiska platserna i Polen

Oskar Schindlers fabrik

Bild: viator.com

I en fabriksbyggnad på Lipowagatan 4 i polska Krakow utspelade sig en av Förintelsens fåtaliga hjältehistorier om Industrimannen Oskar Schindler som räddade drygt tusen judiska arbetare i Krakow. Grundades 1937. Ett museum berättar hans historia.

Kungaslottet Wawel

Bild: bilresa.se

Slottet Wawel ligger i en sammanhängande grupp av byggnader på en kulle i Kraków i södra Polen, i det polska vojvodskapet som på svenska kallas för Lillpolen. Här finns en borg med ett kungligt slott och Krakóws domkyrka. Det byggdes ut under 1300-1400-talen.

Torgmarknaden i Gamla stan

Bild: tripadvisor.se

Gamla stans marknadstorg är det centrala torget pryds av en staty av stadens symbol - Warszawas sjöjungfru omges av stenhus som inhyser exklusiva restauranger, gallerier och museum.

Saltgruvan

Bild: polnresa.se

Den är en av världens äldsta saltgruvan i Wieliczka och den är över 700 år gammal.

Litauen

Antal invånare: 2 786 844 (2019)

Huvudstad: Vilnius.

Bild: nenefashion.wordpress.com

De traditionella kläderna som tillverkas i hemmet och som oftast ses i Litauen i mitten av 1800-talet. Nu används kostymer endast på stora nationella helgdagar och av medlemmar i folkdansensemblar och körer. Från 1800-talets andra hälft började hemgjorda kläder att ersättas av tillverkade plagg som först dök upp i städerna och herrgårdarna, och i början av 1900-talet blev det sällsynt att bära traditionell klädsel även i byarna. Litauiska bykvinnor serverade många av handkvinnornas artiklar och semesterkläder som överlämnades från generation till generation som en del av deras arv och hemgift; många exempel på den ursprungliga klädseln från 1700-1800-talen samlades sedan in och placerades på museer.

Cepelinai

Rödbetssopa

Zagareliai: Piroger/
Klenäter

Det går bra att dricka vattnet i Litauen, landet är känt för världens största undervattenskälla vilket gör att kranvattnet är rent och väldigt gott.

Mat och dryck
Det litauiska köket består främst av traditionella litauiska rätter. Beroende på det liknande klimatet och jordbruket så är basingredienserna som odlas och konsumeras relativt lika varandra i hela Östeuropa. Men även om likheterna är ganska stora så har det litauiska köket sina egna specialiteter vilka har uppkommit under historien

Kulturliv på Litorina

På Litorina är konst en viktig del av vår verksamhet. Det hänger tavlor överallt. Cirka en gång i månad kommer en konstnär som vill ställa ut sina konstverk. Utställningarna börjar med en vernissage där hela skolan får komma och träffa konstnären och lyssna på henne/honom pratar om sin konst. För en månad sedan kom Nanette Roos till Litorina.

Grund 2 träffade Nanette på vernissagen och ställde några frågor till henne. Vi tog även del av hennes informationsblad för att skriva vår artikel samt läste vi på hennes Facebook sida.

Konstnären Nanette Roos föddes i Kalmar men numera bor hon på Tjurkö, en stor ö utanför Karlskrona. Hon berättade att hennes mamma var också konstnär så när hon var liten lärde hon sig mycket om konst. Hon är en färgglad och kreativ person och när hon var yngre jobbade hon som dekoratör på H&M. Men efter en olycka slutade hon där och hon började fokusera på konst istället.

Foto: Esraa Nijim, Nour Aziza

Bild: Nanette Roos

Hon har målat hela livet och hennes konstnärliga stil är abstrakt, som vi ser i bilden här. Hon målar med akvarell och använder mycket vatten. När hon målar, känner hon olika känslor; ibland är hon ledsen och ibland är hon glad. "Att måla och att skapa är ett sätt att fly min smärta", säger Nanette. Hennes idoler är hennes mamma och Pablo Picasso. Hon har haft utställningar i Kalmar och Tjurkö innan. I framtiden vill Nanette visa upp mer av sina tavlor och göra folk glada.

Text: Deltagare från Grund 2

Eurovision Song Contest

Eurovision Song Contest är en musiktävling skapad för att förena olika folk. Du kan endast rösta på deltagare från andra länder. Sådana villkor för röstning ska förena länder. Eurovision är också en möjlighet att upptäcka ländernas värderingar. Deltagarna visar sin respekt för uråldriga traditioner, tolerans med mera.

Under många år förde denna tävling verkligen människor från olika länder samman. Förra året visade världen sitt stöd för Ukraina under det fullskaliga rysk-ukrainska kriget.

Representanter för det östeuropeiska Ukraina överraskade med sina framträdanden i många år. Förra året vann den ukrainska gruppen Kalush tävlingen. Under deras uppträdande ackompanjerades folkkörens sång av folkinstrument och rap. Det ukrainska bandet visade moderniteten och uthålligheten i den ukrainska musiktraditionen. Tittare från Sverige gav Ukraina 12 poäng, juryn 0.

2016 vanns tävlingen av den ukrainska sångerskan Jamala, som påminde världen om den kriminella deportationen av krimtatarer med sin sång.

Den allra första vinnaren av Eurovision Song Contest från Ukraina var sångerska Ruslana med låten "Wild Dances" 2004. Denna föreställning imponerande med sin energi.

Tyvär vann Verka Serdyuchka, en artist från Ukraina, inte, men han vann hjärtan. Sångerskan tag på sig kvinnokläder och slog sig ner på scenen. Publiken blev galen av förtjusning.

I år kommer Ukraina att representeras på festivalen av gruppen Tvorchi med låten "Heart of Steel". Låtens brutna, ovanliga och berusande rytm förmedlar tillståndet när du är okuvlig och ler trots alla svårigheter. Kriget som förs av Ryssland i Ukraina tar bort hem och liv, men det kan inte ta bort vänligheten och modet från Ukrainarnas hjärtan.

Avicii

Tim Bergling som kallades för Avicii föddes i Stockholm den 8 september 1989.

Avicii var en svensk musiker, remixare samt sångare. 2006 började Avicii sin karriär vid 17 års åldern och därefter blev han mest känd mellan åren 2010 och 2015 och år 2018 fick han plats 15 på DJ mag (en lista över de 100 bästa DJ:are). Hans mest kända låtar som fick flera miljoner visningar är Wake Me Up och Hey Brother. Avicii dog 2018 vid 29 års åldern.

Ewa Bem

Ewa Bem är en av de mest kända popsångare i Polen inom genrerna jazz, popmusik och blues. Hon började sin musikaliska karriär i Warszawa i ungdomsbluesgruppen som heter Stodo.

1970 började hon sin sångkarriär i en musikkvartett och blev då sångerska i bandet Bemibek. I slutet av 1970 och 1980-talet var de viktigaste åren i hennes karriär.

European Jazz Federation så blev Ewa Bem vår bästa polska jazzsångerska och den fjärde bästa i Europa mellan 1983 och 1985.

Text: Deltagare från Grund 1

Temadag om kärnkraft

Den 2 mars var det en gruppdiskussion för Allmän kurs på Litorina, där de blandade grupper med Framtidsspanarna för att arbeta med ämnet kärnkraft. Dagen ägnades åt en diskussion mellan grupperna om kärnkraft och dess inverkan mellan dåtid, nutid och framtid.

Genom dagen fick vi möjlighet att dela kunskap med varandra, ett väldigt underbart gemensamt arbete och viktiga samhällsdebatter, vilket gav ett underlag för deltagarna att stå på sig för att själva kunna ta ställning och rösta om man var med eller emot kärnkraft i en folkomröstning.

Nu kommer vi att hålla flera intervjuer med personerna från flera länder för att prata om deras åsikter och hur kärnenergin påverkan hade på deras land.

Polen

Vi har intervjuat Edyta om kärnkraft i Polen.

Hur ställer du dig till kärnkraft?

– Jag ställer mig positiv mot utvecklingen av kärnkraft eftersom kolkraften har varit det dominerande i Polen och ur miljöperspektiv inte är det bästa alternativet som finns.

Just nu ligger det på planering och enligt tidtabellen ska starten av arbetet gå av stapeln år 2026. Polen vill ha sex stycken reaktorer klara och igång till år 2040.

Är kärnkraft viktigt för Polen?

– Att det nu är en mer aktuell fråga har så klart en grund i Polens inträde i EU och vikten att uppnå de globala mål. Där ett mål för Polen är att år 2040 ska kärnkraften stå för hälften av Polens elproduktion.

Finland

Vi har intervjuat en person från Finland.

Hur ställer du dig till kärnkraft?

Personen vi frågade är inte insatt alls i kärnkraften i Finland.

Har ditt land kärnkraft?

– Ja, det finns kärnkraftverk i Finland.

Hur ställer ditt land sig till kärnkraft?

– Finland tycker om kärnkraftverk och håller på att bygga en till. Man tycker att kärnkraftverk producerar stora mängder av el som är billigt och det är just det som de siktar på. De tycker att det bästa sättet att producera el är genom kärnkraftverk.

Vill ditt land avveckla eller utveckla kärnkraften? Är detta en viktig fråga i ditt land?

– Finland vill utveckla kärnkraften mer och starta igång en ny kärnkraftsreaktor i januari i år. När nya kärnkraftverk ska byggas så ska de i så fall byggas närmare städer."

I Sverige hade vi en folkomröstning 1980 om kärnkraft, har ditt land nått motsvarande?

– I Finland så hade de 16 oktober 1994. Den senaste röstningen om den senaste om den ny som byggdes och det var folket som ville ha ett krav om kärnkraft och uranen.

Bild: Litorina folkhögskola

Tyskland

Vi har intervjuat Jona om kärnkraft i Tyskland.

Hur upplevde de i Tyskland Tjernobylyoluckykan?

– Många områden i Tyskland blev förorenade av radioaktiva partiklar och myndigheterna vidtog snabbt åtgärder för att skydda allmänheten. En av de första åtgärderna som vidtogs var att förbjuda svamplockning i vissa områden på grund av risken för radioaktiv förorening.

Ett annat problem som uppstod efter Tjernobylyoluckykan var det sura regnet. Radioaktiva partiklar som släpps ut i atmosfären regnade ner på marken och förorenade marken och vattnet. Det sura regnet påverkade också människors hälsa och orsakade ökad oro bland allmänheten.

Ukraina

Vi har intervjuat en person från Ukraina.

Hur ställer du dig till kärnkraft? Har Ukraina kärnkraft?

– Ja, Ukraina har kärnkraftverk. Ukraina har fyra olika kärnkraftverk. I dessa fyra olika kärnkraft är det 15 reaktorer. 2019 stod dessa kärnkraftverk för cirka 50% av all elproduktion i Ukraina, samt även cirka 20% av energiproduktionen. Ukrainas största kärnkraftverk ligger i Zaporizjzja.

I Sverige hade vi en folkomröstning 1980 om kärnkraft, har ditt land nått motsvarande?

– Det har hållits några folkomröstningar i Ukraina, om till exempel om Ukraina ska anslutas till Ryssland eller ej. Men dessa folkomröstningar antas att de kommer bli riggade till Rysslands fördel. Det går att jämföra dem med en folkomröstning som tog plats på Krim 2014.

Text: Deltagare från Allmän kurs 2 Krakow

Handcraft in Blekinge

Blekingesöm embroidery, also known as allmogesöm (folk stitch) is a handcraft that originates from the 18th-19th century. At that time it was common to sew large, decorative wall hangings.

The most common patterns are flowers, such as tulips or carnations, leaves, baskets and birds. Sometimes the embroidery would depict a man and a woman in festive clothing, as well as a year and date; in this case it would be given as a wedding gift.

Blekingesöm uses different embroidery techniques and stitches, such as satin stitch (*plattsöm*), stem stitch (*stjälksöm*), lattice stitch (*bottensöm*) and wool embroidery (*schattersöm*) with double threads, one muted and one shiny. The designs use the colours pink, white or blue and are embroidered on linen fabric. Sometimes you even use the colour yellow. Later on, people started to sew tablecloths, table runners, bookmarks, lampshades and so on.

Text: Eivor Wallin, English for the Golden Years

Bild: Eivor Wallin

Orsaken till bristen på kvinnor i flygyrket

Flygyrket kräver personer med speciella specifikationer och distinkta fysiska förmågor för att kunna engagera sig i det. Kvinnor är inte annorlunda i förmåga än män att flyga flygplan och bli en pilot.

Brist på kvinnliga förebilder kan vara en av anledningarna till att många tjejer inte överväger att bli piloter. Tex, år 2020 lettiska nationella flygbolaget *airBaltic* hade 338 piloter, men bara 19 av de var kvinnorna; i det norska flygbolaget *Norwegian* jobbade 2,674 piloter och mellan de var 102 kvinnor; i SAS från 1510 piloter var 57 kvinnor. Det tyska flygbolaget *Lufthansa* hade 5400 piloter och bara 375 av de var kvinnliga piloter, men i Rysslands flygbolag *Aeroflot* bara 50 av 4250 piloter var kvinnor.

Dessa data visar att det finns mer plats för kvinnliga piloter och vi behöver fler kvinnliga piloter som förebilder för att kvinnor ska våga ta det här steget. Även om det fanns kvinnliga piloter för 100 år sedan, var det inte lätt att hitta deras inspirerande berättelser för att motivera kvinnor att välja en karriär inom flyget. En av att sona inspirerande berättelser är om Luvisa Sandelin från Ludvika i Sverige – år 2017, när hon var bara 22 år gammal, blev hon den första kvinnan i 26 år som har tagit examen som stridspilot i Sverige.

Vi tycker alltid att kvinnor arbetar hårt för att bevisa för världen att de är kapabla och kvalificerade för jobbet. Amerikansk författare och politiker Claire Booth Luce har skrivit: "Bara för att jag är kvinna måste jag göra dubbla ansträngningar för att lyckas. Om jag misslyckas, säger ingen: 'Hon har inte medel för att lyckas.' Snarare kommer de att ta initiativet till att säga: 'Kvinnor har inte alla förmågor som krävs för att lyckas.'"

Bild: canva.com

Kvinnors yrken

Kvinnors roll på arbetsmarknaden har blomstrat under de senaste decennierna som ett resultat av flera faktorer som har gjort det möjligt för dem att bevisa sig inom olika arbetsområden.

Som lärare, läkare, ingenjörer eller andra yrken har världen under de senaste 50 åren sett en betydande ökning av kvinnors deltagande inom alla arbetsområden, och vikten av kvinnors deltagande. På arbetsmarknaden ligger deras effektiva roll i att bekämpa fattigdom och höja deras levnadsstandard. Genom inkomster från deras arbete som stödjer familjens budget.

"Under 1950-talet gjordes stora framsteg för kvinnor på arbetsmarknaden. Från 30 procent ökade denna siffra till 75 procent 1990. närmare en halv miljon kvinnor gick med i arbetskraften under 1960- och 1970-talen. Sedan denna tid har antalet kvinnor på arbetsmarknaden ökat.

Den offentliga sektorn – sjukvård, skola, välfärd och förvaltning växte fram till mitten av 1980-talet och blev arbetsmarknaden för kvinnor. Jobben där sågs av många som kvinnliga yrken – med låga löner."

Och sedan den tiden var kvinnor begränsade till bara vissa jobb, "började kvinnor som arbetade i lantbrukar familjer söka professionellt arbete på mejerier, bagerier, bryggerier, tvätterier, porslinsfabriker, klädindustrin och till exempel inom hälso- och sjukvården".

Tidigare fick kvinnor inte arbeta med män på samma plats och inte heller under jord och de fick lägre löner på grund av att utbildningsnivåer bidrog till skillnaderna. Kvinnor tenderar att ha sämre möjligheter att utveckla sina färdigheter än män, och det beror på att de är mer benägna att trötta ut sig i sitt yrke. Mer utbildning har kopplats till lägre medellönen för kvinnor i Sverige. Mellan 1993 och 2002 var tim löneskillnaderna mellan män och kvinnor i landet cirka en tiondel och en sjättedel av en procent.

Det finns fortfarande kvinnoförtryck på vissa jobb, men nu har medvetenheten om dessa skillnader ökat, och samhällena försöker fortfarande handla med det.

Bild: Stockholms stadsarkiv

Yrken

Vi bestämde oss för att undersöka om det finns någon skillnad mellan kvinnor och män i arbetslivet. Frågorna vi ställde oss var exempelvis, tjänar de lika mycket för samma jobb? Och vad är problem med skillnaden mellan lön och inkomst.

Vi hittade de här siffrorna. Kvinnor tjänade i genomsnitt 90 procent än vad män gjorde 2021. Lörens skillnad var då 10 procent. En del av skillnaden var på grund av att kvinnor och män har olika yrken och jobbar med olika delar av arbetsmarknaden, olika utbildningar.

Varför har löneskillnader mellan män och kvinnor? En förklaring till skillnaderna är att kvinnor arbetar i andra branscher än män, men också att kvinnorna arbetar färre timmar då de fortfarande har huvudansvar för hem och barn. Skillnaden i mäns och kvinnors löner är särskilt stor bland dem som tjänar mest.

De vanligaste arbeten för kvinnor kan vara t.ex.:

- undersköterskor, hemtjänst, hemsjukvård och jobb på äldreboende
- grundskollärare
- barnskötare
- förskollärare
- vårdbiträde
- städare
- personliga assistenter

Nuförtiden har många kvinnor fortfarande lägre lön än män. Vi hoppas att kvinnor och mäns lön har mindre skillnader. Tyvärr, det kanske bli svårt för nutiden att kvinnor får högre lön men vi hoppas att det bli bättre i framtiden.

Text: Deltagare från Allmän kurs 1 Tallinn

Pågående projekt på Båtbyggerlinjen

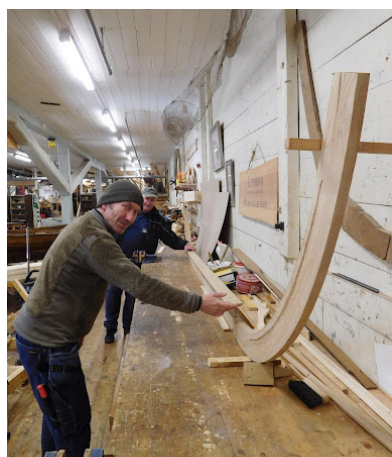
Flateka: En enkel båt med flat botten, bra för nybörjare att öva de flesta färdigheterna som behövs. Dan och Martti håller på att tillverka andra bordgång.

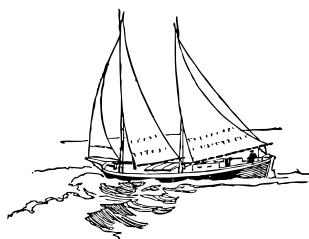
Blekingeseka: Den traditionella allmogebåten för Blekinges skärgård! Typiskt är bl. a. den femkantiga akterspegeln. De fanns i olika storlekar från ca 3,5 m långa roddbåtar till större segelbåtar på 5,6 m eller längre. Peter R. renoverar en sådan 15 fot (4,5 m) segeleka och är nästan färdig.

Motorsnipa: En liten mestadels cirkaa 4,30 till 4,50 m lång motorbåt med både spetsig för- och akterstäv för skärgården. Jimmy (foto), David, Thomas L. och Thomas F. renoverar sådana båtar. Davids båt byggdes av det välkända f. d. varvet "Mårtenssons Båtbyggeri" på Östra Hästholmen, som tillverkade särskilt fina båtar.

Jaktkanot: Den lilla rodd- och segelbåten, cirka 4 m lång, liknar motorsniporna, men är bara för en person och utan motor. Den blev populär under slutet av 1900-talet för sjöfågeljakt i skärgården. Stig och Peter K. började med kölen, för- och akterstaven. Men snart ska man se att det blir en riktig båt. 😊

Rundgattung: Sjöduelig båt för kustfiske i västra Blekinge, var det finns nästan ingen skyddande skärgård. De tre som byggs just nu, av Erik, Håkan (foto) och Bengt, är omkring 5,6 m långa.

Så roligt och tillfredsställande är det att bygga träbåtar! Men åtminstone lika bra är pauserna i fikarummet med samtal, dela erfarenheter och skämta! 😊

Text: Deltagare från Båtbyggerlinjen

Bilder: Thomas F.

Vad ska vi (kanske) äta året 2050?

Vad fanns att äta och vad dukades fram på matbordet vid måltiderna för 100 år sedan?

I vårt avlånga Sverige har funnits och finns fortfarande variationer och lokala skillnader i utbudet av maträtter beroende på var man bor och den kultur som finns där just Du bor.

Det gamla bondesamhället präglades mycket av självhushållning. Det gården gav togs tillvara och inget gick till spillo. I stora delar av landet var jakt och fiske betydelsefull för försörjningen.

Vardagsmaten bestod oftast av potatis, rovor, vissa grönsaker som t.ex. ärtor, morötter, dill och persilja. Fläsk och kött från gårdens djur. Sill, torkad fisk, bröd, gröt, och ägg, allt tillagat med variation beroende på var man bodde.

Vissa matvaror kunde konserveras i glasburkar och äggen lades i krus med vattenglas för att hålla länge.

Bild: slakthistoria.se

Fläsk och sill var ofta saltat för att hålla länge. Vissa matvaror kunde konserveras i glasburkar och äggen lades i krus tillsammans med vattenglas för att hålla länge.

Under industrialiseringen i mitten av 1800-talet började en förändring ske. Fler människor fick arbete och bättre löner, som i sin tur medförde bättre köpkraft av varor och livsmedel, producerade i vårt land, men också importerade från andra länder.

Industrialiseringen medförde successiva förändringar och bättre tillgång på livsmedel, som gav goda livsbetingelser och bättre hälsa för landets medborgare.

Kvalitén på livsmedlen blev bättre och sortimentet bredare. Handel mellan länder utvecklades och tillgång på andra varor och livsmedel blev större.

Lantbruken utvecklades genom ny forskning, som medförde nya och moderna odlingsmetoder. Skördarna blev bättre och större och förädlingen av lantbruksprodukter inom landet gjorde utbudet större.

Import av pasta, ris, nudlar med mera tog plats på våra matbord. Maten började prefabriceras och processas på en växande livsmedels-industri.

Många färdigrätter kunde köpas på konserv eller glasburk. Djupfrysningssmetoden medförde stora förändringar för att lagra livsmedel. Nästan all mat kunde frysas ner och hållbarheten förlängs avsevärt. En "matbuffert" kunde skapas i nästan varje hem och tillvaratagandet av matrester, som kunde användas vid senare tillfälle eller matlådan till jobbet, gjorde att matsvinnet kunde minskas.

Tiden efter 2:a världskriget innehöll stora förändringar i vårt samhälle. Industrin utvecklades, behovet av arbetskraft ökade och människor fick bättre bostäder.

Matvanorna förändras i takt med arbetskraftsinvandring från Italien, forna Jugoslavien, Finland med flera länder.

Utbudet av processad och färdiglagad mat gjorde också att människors matvanor förändrades. Men den hemlagade maten är ändå den som dominerar vad vi äter. Tillgången av råvaror blev större och intresset för matlagning ökade genom matlagningsprogram i bland annat TV och tidningarnas utbud av recept på nya spännande maträtter.

Hur ser då framtiden ut för våra matvanor och vad kommer att finnas att äta om ca 20 år?

I ICA:s framtidsrapport kan man läsa: "våra matvanor står inför stora förändringar".

Ledande forskare och experter, matinnovatörer och hållbarhetsexperter från bl.a. NASA, Sveriges Lantbruksuniversitet och Oxfords universitet har intervjuats om framtiden. Deras visioner har formulerats till fem framtidsscenarioer, där varje scenario visar att vi kommer behöva göra stora förändringar av vår livsstil och matvanor.

Kanin, majrova, larvprodukter och frystorkade grönsaker är några av de produkter som kommer att stå på våra inköpslistor i framtiden.

I en annan rapport, som presenterades i DN den 1 febr. 2015 kan man läsa att "Framtidens mat står på tillväxt under ytan".

Alger är nyttiga, proteinrika och miljövänliga. På Västkusten finns Sveriges första farm för stora Alger.

I närheten av Kosteröarna i norra Bohuslän, har havet förvandlats till framtidens åker. På rep under röda bojar växer sockertång eller kelp som den också kallas. Den här algen ingår i en försöksodling som undersöker om vi kan plocka kemikalier, mat eller matingsredienser direkt ur de makroalger, tång som finns naturligt i våra kustområden, säger Fredrik Gröndahl, forskare och projektledare i Seafarm i samarbete med KTH, Chalmers och Göteborgs universitet.

I Sverige har alger blivit alltmer populär, även om vi ligger långt efter asiatiska länder, där de äts både som sallad och i varmrätter. På hyllorna i våra butiker hittar vi redan många algbaserade livsmedel. Alger har stora användningsområden. I växthus i Simrishamn odlas Mikroalger som ska ersätta fiskolja och Omega 3-kapslar. Projekt Seafarm ska undersöka algernas användbarhet som biobränsle, gödsel, polymerer, som kan bli plaster. Dessutom används alger som föda till både människor och djur.

Bild: canva.com

Kan Sjöpung vara en råvara för framtidens mat?

Sjöpung är ett ryggradslöst vattendjur som växer på havsbotten, men kan odlas likt musslor utanför Bohuslänns kust.

Vad kan då göra av sjöpung? Man kan göra Burgare och andra färsrätter, såsom lasagne och vårrullar. Förskolebarnen på Spekeröds förskola blev först i världen med att bli serverade Sjöpungsfärs.

I länder där de äter insekter har de förmodligen en kunskap genom långvarig tradition. I Europa har vi inte denna tradition, eftersom vi inte har stora insekter och larver. Detta säger Zofia Kurowska som arbetar på Livsmedelsverket.

I Finland tillåter man insekter som livsmedel om de är hela och kan krossas, malas eller torkas. Vingar, ben eller huvud får inte avskiljas och insektens hela innehåll skall finnas med.

Vilka insekter kan då användas i dagsläget? Hussyrsa, buffalomask, honungsbi, drönarlarv, tropisk hussyrsa, europeisk vandringsgräshoppa, mjölbagge eller mjölmask.

Livsmedel som innehåller insekter skall vara försedda med bruksanvisning och varningstext för allergier så kallade korsallergier.

Insekter är både proteinrika och miljövänliga, men innan vi ser insekter på tallrikarna i Sverige väntar Livsmedelsverket på en rapport från EU där riskerna har blivit utredda. Detta trots att insekter är vardagsmat för mer än 80 % av jordens befolkning.

Text: Litorinas Framtidsspanare

Ett år i ett nytt land

För exakt ett år sedan lämnade min familj, min son och min mamma vårt hem på grund av kriget...

Jag trodde ärligt talat att den här dagen aldrig skulle komma, även om alla runt omkring pratade om kriget, men jag fick höra att detta inte skulle hända och att det kommer att bli bra, som tidigare... Jag kommer att bo hemma i mitt land, i mitt hus, jobba på mitt favoritjobb, min son ska gå i skolan, men allt vände på ett ögonblick. En dag, eller snarare natt... och för alltid förändrade det våra liv! Min man övertalade mig att packa ihop och gå.

Under en hel vecka reste vi runt i Europa och den 7 mars kom vi till Sverige med färja till Karlskrona. Sedan bodde vi hos en volontär i Linköping, sedan bestämde Migrationsverket att vi skulle bo i Norrköping, där bodde vi inte länge, efter ett halvår bodde vi i Olofström och den 6 september flyttade vi till Karlskrona.

I Karlskrona gick vi genast för att studera på Litorina, först på kvällskurser och sedan på dagskurser.

Varje gång jag somnar och vaknar finns tanken på stor tacksamhet för de människor som möter mig på min livsväg, för deras hjälp och delaktighet i mitt liv.

Det här året i ett nytt land gav mig mycket... Jag blev starkare, mer självständig, jag insåg att jag kan leva som jag vill, oavsett vad jag vill! I år har jag rest mycket, för mig är det en väldigt stor grej.

Sverige är ett mycket intressant land med en rik kultur och intressanta traditioner, snälla och hjälpsamma människor. Jag är mycket tacksam för att sigillen skickades till Sverige och sigillen till Karlskrona!

Text: Katarina Kolot, Care of Folkbildningen

Filmrecension: *En man som heter Ove*

Jag har sett filmen *En man som heter Ove* från 2015 och den är regisserad av Hannes Holm. Det är en komedi och drama. Boken med samma titel är skriven av Fredrik Backman.

Filmens huvudperson heter Ove och han är 59 år. Han bor ensam i en villa i ett bostadsområde. När Ove var liten förlorade han sin mamma. Livet fick en tuff start. Livet utan mamma var mycket svårt. Han växte upp med sin pappa. Det fanns en bra kontakt mellan Ove och hans pappa.

När Ove var 16 år fick han ett betyg från gymnasiet och han visade sin pappa. Hans pappa blev mycket glad och stolt och ville visa alla betyget. Tyvärr kom tåget och körde på honom så han dog. Nu blev det ännu tuffare för Ove. Ove var ensam i livet men han jobbade på.

Ove träffade Sonja och han fick kärlek. De var lyckliga tillsammans. De åkte på en resa med anledning av Sonjas graviditet. På semestern var de med om en bussolycka och Sonja blev handikappad och förlorade sin bebis. Nu blev livet ännu mer jobbigt och många mer saker hände i filmen.

Eftersom Oves liv är fullt av bra och dåliga saker så förändras han som person. När Sonja dör vill inte Ove fortsätta leva eftersom han inte ville leva ensam. Därför fortsätter han att försöka begå självmord. Plötsligt kommer nya grannar som ger honom ett nytt liv och en ny familj. Det är första gången som han känner att han är viktig igen. Han känner att han inte ensam i livet och kan fortsätta leva även om livet är tufft eftersom hans granne är en positiv person och räknar honom som en person i familjen.

Jag tycker om den här filmen för att Ove var en stark eftersom han fick gå igenom svåra situationer i livet. Han hade många motgångar i sitt liv och de gjorde honom ledsen och han ville inte leva längre. Han fick dock nya vänner som gjorde att han ville leva igen.

Det känns bra för mig att han hittade glädjen igen. För mig är det mycket viktigt att andra människor mår bra och är glada i livet för då blir jag också glad. Glädje är viktigt i livet.

Jag ger betyget 8 av 10. En bra film.

Text: Nareen Safar, Grund 3

DET HÄNDER PÅ LITORINA

I APRIL

13/4

DROP-IN 70 KR
INKL. FIKA

ETT LAND PER KVÄLL
MARJO PORTIN
HELSINGFORS
ALAMEDAN 12, KL 17.30

17/4

KONSERT
MATS KLINGSTRÖM & UNIT
AULA LITORINA, KL 11.10

20/4

KONSTVERNISSAGE
JENNY SVENSSON
NÄRA GRÄNSEN
LITORINA GULLBERNA, KL 12.45
VARDAGAR KL 10-15

20/4

FÖRELÄSNING
KERSTIN BÖJESDOTTER
FOLKBILDAREN SOM INTE
HADDE VETT ATT GÅ I PENSION
AULA LITORINA, KL 14.30

20/4

DROP-IN 70 KR
INKL. FIKA

ETT LAND PER KVÄLL
MOHAMMAD ALSHRAIEDH
JORDANIEN
ALAMEDAN 12, KL 17.30

24/4

SÅNGLEKAR OCH DANS
KULDRUM
STORYTELLING AROUND
THE BALTIC SEA
AULA LITORINA, KL 10

27/4

DROP-IN 70 KR
INKL. FIKA

ETT LAND PER KVÄLL
NINA AUGUSTSSON
NEW YORK
ALAMEDAN 12, KL 17.30

ÖPPET FÖR ALLMÄNHETEN!

WWW.LITORINA.FHSK.SE

*Datumen är preliminära.

Ansvariga utgivare:

Edyta Malepsza
Jona Golla
Daria Jurek

Redigeringsgruppen:

Carene Löfquist
Joakim Wisth
Yamam Alabd